

Mindre hackspett

Häckar sparsamt till sällsynt men spritt över landet i lövrika landskap. Efter tidigare minskning är antalet nu relativt stabilt, men biobrännleuttag i lövskogar och igenväxning med gran innebär ett hot. Stationär i häckningsområdet.

Rödlistestatus 2015: Nära hotad (NT)

Populationsutveckling:

1980–2012: stabil/svag minskning

2001–2012: stabil/svag minskning

Fågeldirektivet: Nej

Häckningsperiod: 15 april – 20 juli

Ekologiska krav

Häckar i löv- och blandskog med förekomst av äldre lövträd, gärna ädellövträd i södra Sverige. Också ofta i lövsuccessioner på tidigare öppen mark t.ex. kring sjöar och vattendrag, i igenväxande hagmarker, parker eller liknande. Norrut förekommer arten i löv- och blandskogar med al, björk och asp, ofta utmed älvarna. Den förekommer också sparsamt i fjällbjörkskog.

För att häcka framgångsrikt behöver ett par cirka 40 ha äldre lövträdsdominerad skog inom ett område på upp till 200 ha i södra Sverige. Andelen lämpliga miljöer behöver alltså utgöra ca 20 %. När ungarna har kläckts utnyttjar familjen ett mindre område. Både hona och hane hävdar överlappande revir på omkring 100 ha under en dryg månad före äggläggning. Revirets storlek ökar med lövskogens uppsplittring. Under vintern utsträcks födosöket till ett större område på flera hundra hektar (upp till 15 km²). Arten utnyttjar då grandominerade skogar i betydligt högre utsträckning, där födosök sker i äldre grovgreniga granar. Artens arealbehov i Norrland är okänt.

Under vintern och tidig vår lever den av larver av långhorningar och andra skalbaggar, som i stor utsträckning tas från i och under bark hackas ut från döda, kläna grenar på levande lövträd, i murken ved och i torrgrenspetsar. Vissa år med rikligare tillgång på vissa fjärilslarver hackar mindre hackspetten loss bark på levande al- och björkstammar under april för att söka dessa larver. Födötillgången under senvinter och vår verkar vara en begränsande faktor för artens häckningsframgång.

Under senvåren och sommaren äter de bl.a. fjärilslarver, bladlöss och andra småkryp som i hög utsträckning plockas från lövverket.

Häckar i murkna lövträdsstammar eller stubbar (oftast klibbal eller björk). Ett nytt bohål hackas ut varje vår, men även under andra årstider kan nya natthål hackas ut.

Arten är stationär (förutom flyttrörelser vissa år) och de häckande fåglarna är oftast trogna sitt revir livet ut.

Foto: PGB P-G Bentz/sturnus.se

SOF-Birdlife förslag till Artvis vägledning

Hänsyn vid skogsbruksåtgärder

Bedömningen av vilken hänsyn som krävs beror på karaktären på skogsmarken på bestånds- och landskapsnivå. Mindre hackspetten behöver en viss mängd äldre lövskog inom ett större område.

- Undvik avverkning eller andra skogliga åtgärder (inklusive plantering, markberedning, röjning) under perioden 15 april – 20 juli inom revir med mindre hackspett.
- Uppmärksamma artens landskapskrav och tröskelnivåer Hänsynen bör utformas så att dessa tröskelnivåer inte underskrids. (Se ekologiska krav)
- Omföring av lövdominerad skog till barrdominerad där reviret kan komma att överges kan i många fall inte tillåtas.
- I blandskogar där gran riskerar att konkurrera ut lövträd kan uthuggning av gran ske i syfte att gynna lövskogen och skapa luckor i skogen för att få mer solbelyst lövved. Gallra bort granar som står nära äldre lövträd.
- Spara grövre lövträd, särskilt ädellövträd, vid gallring och förnygringsavverkning. Gynna ädellövträd, björk, al, sälg, rönn och andra lövträd vid röjning och gallring.
- Spara döda eller döende träd, samt alla lövträd
- Lämna 30 meter kantzon av lövträd mot sjöar och större vattendrag. Lämna funktionella kantzoner av lövträd mot kulturmarker, sumpskogar och bäckar. Gynna lövet i kantzonen genom att selektivt avverka granarna.
- Lämna större hänsynsytor med trädgrupper av lövträd vid avverkning, särskilt ädellövträd och al, men också björk och andra "triviallövarter", gärna i grupp och i anslutning till vårmarker och hyggeskanter.
- Lämna vindfällda träd orörda, d.v.s. utan att såga sönder dem eller rotkapa dem.
- Spara områden med bränd skog.
- Spara äldre grovgreniga granar (pattagranar).

Skogsvårdslagen säger

- Ta inte bort äldre vindfällen, högstubbar och torrakor, äldre träd vid ägo gränser och myrstackar, äldre lövträd (särskilt asp) i barrskog m.m., spara hålträd och andra biologiskt värdefulla träd, hassel, lind, lönn, ask och alm, eller bärande träd (SKVFS 7:8).
- Avverkning eller skogsvårdsåtgärder får inte ske på skogliga impediment >0,1 hektar (SVL 13a §).
- Undvik skogsbruksåtgärder som kan skada hänsynskrävande miljöer, som t.ex. örtrika områden längs bäckar eller andra vattendrag, kärr och småvatten, områden vid källor eller källpåverkad mark, strand- och sumpskogar med naturskogs karaktär, äldre skog på uddar och öar, raviner, klyftor och blockmarker samt berg- och rasbranter, äldre hållmarksskog, äldre sandtallskogar, naturskogsrester, yngre brandfält, äldre trädbestånd med mycket hänglavar eller död ved, örtrika bestånd på kalkrika marker, äldre hassellundar, brynmiljöer, äldre skogsbeten samt igenvuxna hagmarker eller lövängar (SKSFS 7:17).
- Lämna funktionella kantzoner med träd och buskar mot hänsynskrävande miljöer, som bäckar, raviner, myrar och sumpskogar, kulturmiljöer m.m. (SKSFS 7:21).

SOF-Birdlife förslag till Artvis vägledning

- Lämna en kantzon utmed sjöar, vattendrag, kulturmiljöer eller mot öppen jordbruksmark oplanterad eller planterad med löv (SKSFS 7:22).
- Det är förbjudet att omvandla bestånd med ädellövskog till annan skog. Om man avverkar, förutom vid röjning eller gallring, ska man anlägga ny ädellövskog på området (SVL 25 §).

Indikator på skyddsvärd skog

Arten häckar i bestånd som är svagt eller inte alls påverkade av skogsbruk, ofta i skogar som har höga naturvärden och utgör skoglig värdekärna/utvecklingsmark, och är då en god indikator på skyddsvärd skog. Den förekommer i hög utsträckning också i lövskogar på före detta öppen mark som inte har höga andra skogliga naturvärden. Generellt kan man därför inte säga att mindre hackspett är en stark indikator på trädbestånd som bör undantas från skogsbruk. Däremot är artens krav på en hög lövandel stor, varför det krävs hänsyn på landskapsnivå så att det finns minst 20 % äldre lövskog i större områden (>200 ha).

Regional tillämpning

Tätheten av mindre hackspett är betydligt lägre och kräver därför hänsyn i högre utsträckning norr om den naturliga norrlandsgränsen.

Tips på ytterligare åtgärder som gynnar arten

- Gör naturvårdsavsättningar i lövdominerande bestånd eller bestånd med starka lövinslag, gärna mot sjöar, myrar eller bäckar. Avverka inväxande granar, men spara grovgreniga äldre granar.
- Gynna lövträd generellt i brukandet, t.ex. genom att genomgående spara lövträd vid avverkningar.
- Skapa stående död ved, t.ex. genom ringbarkning av gran.

Lästips

Artfakta för mindre hackspett. <http://artfakta.artdatabanken.se/100048>. ArtDatabankens webbplats,